

Rīgā, 06.09.2012.

Informācija plašsaziņas līdzekļiem

„Banku kompass” – skaidrojumi par svarīgākajiem bankas darbības rādītājiem

AKTĪVI

Bilances aktīvos tiek atspoguļoti bankas ieguldījumi, kas veikti izmantojot piesaistītos līdzekļus no akcionāriem, noguldītājiem un citiem investoriem. Bankas aktīvu struktūru ietekmē bankas izvēlētais biznesa modelis.

Aktīvos ietilpst, piemēram, izsniegtie kredīti, nauda kasē un atlikumi korespondējošajos kontos citās bankās, ieguldījumi tādos finanšu instrumentos kā akcijas, parāda vērtspapīri, kā arī savām vajadzībām izmantotie un ieguldījumu īpašumi.

KREDĪTI

Pozīcija „Kredīti un debitoru parādi” bankas publiskajā pārskatā atspoguļo bankas izsniegto kredītu atlikumu ceturkšņa beigās. Kredītos ietilpst, piemēram, izsniegtie hipotekārie kredīti, līzings, patēriņa kredīti, izmantotās kredītlīnijas.

Bankas publiskajos ceturkšņa pārskatos un gada pārskatos kredītu atlikumi tiek samazināti par izveidoto uzkrājumu apmēru. Uzkrājumus nedrošiem parādiem nepieciešams veidot, ja, piesardzīgi vērtējot savu kredītportfeli, banka secina, ka kādu no izsniegtajiem kredītiem nebūs iespējams pilnībā vai daļēji atgūt aizņēmēja finanšu grūtību dēļ. Šādā gadījumā banka par attiecīgo summu veido uzkrājumus, t.i., atzīst zaudējumus.

Lai noteiktu uzkrājumu apmēru, banka ņem vērā gan zaudējumu varbūtību, gan iespējamo zaudējumu apmēru pēc aizņēmēja finanšu stāvokļa analīzes. Šādā veidā aplēstie zaudējumi tiek iekļauti peļņas vai zaudējumu aprēķinā. Uzlabojoties ekonomiskajai situācijai, pastāv iespēja, ka aizņēmējs var atsākt pildīt savas kredītsaistības. Tad banka iepriekšējo periodu zaudējumus var atzīt par peļņu.

NOGULDĪJUMI

Piesaistītie noguldījumi bankas publiskajā ceturkšņa pārskatā tiek atspoguļoti pozīcijā „Amortizētajā iegādes vērtībā vērtētās finanšu saistības”. Noguldījumi ir privātpersonu un nefinanšu uzņēmumu termiņdepozīti, krājkonti, atlikumi norēķinu kontos u.tml.

Noguldījumi ir svarīgs finansējuma avots papildus citiem finansējuma veidiem, piemēram, aizņēmumiem no citām bankām vai emitētajiem parāda vērtspapīriem, ko banka tālāk var izvietot, izsniedzot kredītus, veicot ieguldījumus vērtspapīros vai citos aktīvos.

Latvijā piesaistīt noguldījumus no neierobežota klientu loka ir tiesīgi tikai Latvijā licencēta banka vai citā Eiropas Savienības dalībvalstī licencētas bankas filiāle, kas paziņojusi Finanšu un kapitāla tirgus komisijai par darbības uzsākšanu. Uz Latvijā reģistrētām bankām un krājaizdevu sabiedrībām attiecas noguldījumu garantiju sistēma. Valsts garantē atlīdzības izmaksu vienam klientam (gan privātpersonām, gan uzņēmumiem) par visu veidu noguldījumiem jebkurā valūtā 100 000 *euro* apmērā katrā bankā.

KAPITĀLA PIETIEKAMĪBA

Kapitālu var salīdzināt ar drošības spilvenu, kas nepieciešams iespējamo zaudējumu segšanai. Kapitāla prasība ir varbūtējo zaudējumu aplēse, pamatojoties uz aprēķina veikšanas brīdī pieejamo informāciju.

Kapitāla prasības apmērs ir atkarīgs no bankas aktīvu apmēra un to struktūras, kā arī riskiem, kurus banka ir uzņēmusies. Saskaņā ar Latvijas normatīvajiem aktiem bankas pašu kapitāla apmēram jābūt vismaz vienādam ar vai lielākam par noteiktiem riskiem aprēķināto kapitāla prasību kopsummu.

Tā kā kapitāla prasību kopsumma nav salīdzināms lielums, tiek aprēķināts kapitāla pietiekamības rādītājs. To aprēķina kā bankas pašu kapitāla attiecību pret riska svērtajiem aktīviem un izsaka procentos. Tādējādi kapitāla pietiekamības rādītājs procentuāli parāda bankas kapitalizācijas līmeni un dod iespēju salīdzināt banku rādītājus savā starpā. Latvijā noteiktā minimālā kapitāla prasība ir 8%.

Tomēr, kā jebkura rādītāja interpretācijā, arī vērtējot kapitāla pietiekamības rādītājus, jāizvairās no pārsteidzīgiem un vienkāršotiem secinājumiem. Augstāka kapitāla pietiekamība parasti atspoguļo augstu kapitalizācijas līmeni un drošību, bet bieži vien augsts kapitāla pietiekamības rādītājs, t.i., tāds, kas pārsniedz vidējo līmeni, ir no jauna dibinātām bankām, kuras faktiski vēl nav sākušas darbību un kuru bilancē ir tikai noguldījums centrālajā bankā sākotnējā kapitāla apmaksai.

AKTĪVU ATDEVE

Aktīvu atdeves rādītājs parāda, cik efektīvi ieguldīti bankas līdzekļi, kas saņemti no akcionāriem, noguldītājiem u.c. Tas raksturo bankas konkurētspēju – aktīvu pārvaldīšanas efektivitāti. Rādītājs var svārstīties atkarībā no bankas biznesa modeļa. Aktīvu atdeves rādītāju aprēķina kā kopš pārskata gada sākumā gūtās peļņas vai zaudējumu (pēc nodokļu atskaitīšanas) attiecību pret bankas vidējo aktīvu apmēru attiecīgajā periodā. Rādītāja aprēķinā peļņas vai zaudējumu rezultāts par pirmo, otro vai trešo ceturksni tiek analizēts, t.i., attiecināts uz visu gadu.

Šis rādītājs tiek izteikts procentos, un nav vispārēji standartu par tā lielumu. Tomēr jāatceras, ka par bankas darbības efektivitāti nevar spriest tikai pēc aktīvu atdeves vai kāda cita rādītāja, bet gan jāvērtē rādītāju kopums un to tendences ilgākā laika periodā, jo vēlme gūt īstermiņa peļņu var radīt būtiskus ilgtermiņa zaudējumus.

PEĻŅA VAI ZAUDĒJUMI

Peļņa vai zaudējumi ir grāmatvedības jēdziens, kas parāda bankas darbības rezultātu no gada sākuma līdz pārskata perioda beigām. Tā ir peļņa vai zaudējumi pēc nodokļu nomaksas.

Tas, ka banka strādā ar peļņu, nozīmē, ka ienākumi pārsniedz izdevumus un bankai ir iespēja palielināt kapitālu, attīstīt savu darbību vai izmaksāt akcionāriem dividendes.

Tas, ka banka strādā ar zaudējumiem, nozīmē, ka izdevumi pārsniedz ienākumus. Ir svarīgi saprast, kādi ir zaudējumu iemesli katrā konkrētajā gadījumā. Bieži izdevumi ir lielāki par ienākumiem, kad banka nesen sākusī darbību vai arī tiek veikti lieli ieguldījumi biznesa attīstībā. Zaudējumi var būt saistīti arī ar bankas darbības reorganizēšanu vai uzkrājumu veidošanu nedrošiem parādiem, kā arī ieguldījumu pārvērtēšanu.

Par datiem: šie banku darbības rādītāji ir informatīvi, un tie jāvērtē kontekstā ar katras bankas darbības specifiku un tendencēm ilgākā laika periodā. Datu avots - banku publiskie ceturkšņa pārskati. Tā kā Latvijas normatīvie akti nepieprasa ārvalstu banku filiālēm publicēt savu ceturkšņa informāciju, dati grafikos tiek uzrādīti kopsavilkuma veidā, t.i. par visām filiālēm kopā, par pamatu ņemot filiāļu iesniegtos mēneša bilances pārskata datus.